

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Даниел Людмилов Петров

Катедра по Обща, експериментална, развитийна и здравна психология,
ФФ, СУ „Св. Кл. Охридски“

на дисертационен труд:

***„Роля на съчувствието към себе си и към другите за
успеха в кариерата и удовлетвореността от живота“***

Представен за присъждане на ОНС „доктор“ в професионално
направление 3.2. Психология

Автор: Мария Петрова Василева

Научен ръководител: проф. д.пс.н. И. Зиновиева

Дисертационният труд е публикуван на английски език със заглавие „Role of compassion to self and others for career success and life satisfaction” и е посветен на взаимовръзките и спецификите в формите на съчувствие (съчувствие към другите, съчувствие към себе си, услужливост и страх от съчувствие към другите) и обективния и субективния успех в кариерата и удовлетвореността в живота. Темата е актуална предвид нарастващия фокус в професионалната мениджърска класа над емоционалните преживявания в работна среда, темата за емоционалната интелигентност и саморегулацията на кариерата и удовлетвореността от живота.

Целта на дисертационното изследване е да проучи ролята, която различните конструкти на съчувствието играят за удовлетвореността от живота и обективния и субективен успех в кариерата и дава ценна емпирична информация от нашата социокултурна среда. Работата е с обем от 208 страници. Използваната литература обхваща 362 източници на английски и български език. Включени са общо 38 таблици и една фигура. Липсва приложение с използваната батерия от въпросници.

Дисертацията е структурирана в три глави. Уводната част на текста въвежда в актуалността на темата, посочена е релевантността на конструктите, свързани със съчувствието и е представена структурата на дисертационното изследване по глави.

Първа глава е посветена на теоретичен обзор на съществуващата международна научна литература върху съчувствие към другите, съчувствие към себе си, удовлетвореност от живота и успех в кариерата. Включени са дефиниции на конструктите, представен е мултидименсионалният характер при процесите на съчувствие, неговите емоционални и мотивационни аспекти, връзките с емпатията, симпатията и просоциалното поведение. В отделен параграф е направен теоретичен преглед на състраданието към себе си, произход и поток на съчувствието, както и връзки с други конструкти като темперамент, социална класа, стил на привързаност и емоционална регулация. Значителна част от обзора е посветена на конструктите на съчувствието и тяхната взаимовръзка с личността, Аза и културата, вкл. личностни черти и самооценка. Друга важна част е посветена на съществуващите изследвания за ролята, която съчувствието към другите и към себе си играят за благополучие и успеха в кариерата. Представени са взаимовръзките през основни теоретични перспективи на благополучието (субективно, обективно и евдемонично благополучие) и кариерното развитие (субективно и обективно).

След отлично структурирания обзор по темата и свързаните с нея конструкти, втора глава подробно представя дизайна на емпиричното проучване: хипотези, теоретичен модел, инструменти, процедура, извадка и скали с техните психометрични характеристики. Издигнати са общо 18

хипотези, групирани в пет категории според включените конструктори: хипотези свързани с връзката между съчувствие и (1) удовлетвореност от живота, (2) обективен успех в кариерата, (3) субективен успех в кариерата, (4) личностните диспозиции и Аза и (5) демографски променливи. В графичен вид е представен теоретико-емпиричен модел за очакваните влияния на включените в изследването променливи. Съставен е въпросник за целите на изследването, който включва следните скали:

1. Съчувствие към другите (**Compassion to others** - Pommier, Neff и Toth-Kiraly, 2019; Sprecher и Fehr (2005).

2. Съчувствие към себе си – кратък формат (**Self-Compassion Short form** - Raes et al., 2011).

3. Страх от съчувствие към другите (**Fear of Compassion to others** - Gilbert et al., 2011).

4. Услужливост (**Helpfulness** – разработена от авторката).

5. Удовлетвореност от живота (**Satisfaction with Life Scale** - Diener et al., 1985).

6. Обективен успех в кариерата (**Objective Career Success**) – скалата е разработена от авторката, като са добавени два въпроса от други автори (Li et al., 2014; Gattiker и Larwood, 1986).

7. Субективен успех в кариерата (**Subjective Career Success** - Greenhaus et al., 1990).

8. Скала за личностни черти по модела на Големите Пет (**MINI IPIP** - Karabeliova et al., 2016).

9. Скала за самооценка (**Self-liking and Self-competence Scale** - Tafarodi and Swann, 1995, 2001).

Характеристиките на извадката (320 и.л.) са представени в табличен вид. Направена е проверка на факторната структура на използваните скали чрез

прилагане на експлораторен факторен анализ по метода на главните компоненти с Варимакс ротация. Резултатите от структурната организация са представени в табличен и графичен вид. Описани са психометричните показатели на скалите и подскалите, както и тяхната вътрешна консистентност.

Трета глава описва резултатите от използваните статистически анализи, за да се отговори на изследователските задачи и хипотези. Установяването на взаимовръзки между променливите и тестване на хипотезите е проведено чрез корелационен анализ, регресионни анализи, Т-тестове и едно- и двуфакторен дисперсионен анализ (с докладвани постхок анализи и степени на свобода). Тази глава завършва с обобщение на резултатите, обща дискусия и тяхната подробна интерпретация.

В края на текста дисертантката прави кратко заключение, в което извежда и ограниченията на представения труд. Предимство за работата би било извеждането в отделен параграф на приложни изводи и насоки за психологичната практика, професионалното ориентиране и организационното консултиране.

Работата е добре написана и има множество силни страни. Сред тях бих изтъкнал актуалната тема, добре структурираните теоретична и емпирична част, релевантната психологична интерпретация и направения обзор на съвременна световна научна литература по изследваната проблематика. Адаптирани са за български условия четири инструменти (Съчувствие към себе си – кратък формат, Съчувствие към другите, Страх от съчувствие към другите и Удовлетвореност от кариерата). Конструирани са две нови скали (Услужливост и Обективен успех в кариерата). Изработен е интегративен модел, който доказва ролята на съчувствието към себе си при обективния и субективния успех в кариерата. Авторката извежда ограниченията на настоящото емпирично изследване и дава насоки за бъдещи проучвания, което говори за научна добросъвестност, поставя реалистична рамка и задава бъдеща перспектива. Използвани са специализирани статистически процедури. Събран е емпиричен материал от българска социокултурна среда. Получените

резултати имат приложна значимост в консултативен, образователен и организационен контекст и успешно допълват данните в научното поле.

Авторефератите на български и на английски език отразяват основните акценти на дисертационния труд: теоретичните анализи, етапите в емпиричните изследвания и обобщенията на осъществената изследователска работа. Коректно са формулирани научните приноси. Мария Василева представя шест публикации (4 статии и 2 студии) на английски език по темата на дисертацията, от които две са в съавторство. Дисертантката има четири участия с доклади на международни научни конференции. В съответствие с минималните национални изисквания са налице 57,5 точки.

В заключение считам, че дисертационният труд представлява цялостно актуално изследване и съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос и отговарят на изискванията за третата степен. Мария Василева демонстрира компетентност по разглежданата проблематика и способности да планира, провежда, анализира и публикува емпирични проучвания.

С оглед на всичко казано дотук, давам своята положителна оценка и препоръчвам на Уважаемото научното жури да присъди на Мария Василева образователната и научна степен „доктор” по професионално направление „3.2. Психология“.

14 май 24 г

Рецензент:.....

гр. София

/доц. д-р Д. Петров/